

MUSTAFA KEMÂL PAŞA'NIN ANKARA'YA GELİŞİ VE TELGRAFCISI RASİM KAYIM'IN MİLLİ MÜCADELE İLE İLGİLİ ANILARI

Mustafa TURNA*

27 Aralık 1989 günü, devletimizin kurucusu büyük insan Mustafa Kemâl Paşa'nın, Yeni Türk Devleti'nin kuruluşunda önemli yeri olan Ankara'ya gelişinin 70. yıldönümünü heyecanla yeniden kutlamanın mutluluğunu taşıdık.

Erzurum ve Sivas Kongrelerinden sonra, tam yetki ile Temsil Heyeti Başkanlığı'na seçilmiş olan Mustafa Kemâl Paşa temsil heyeti ile birlikte Ankara'ya geliyor. Onu, Ankara'da Dikmen Keklikpınarı mevkiinde, başlarında Ankara Müftüsü Rifat Efendi olduğu halde hükûmet erkânı ve Ankara'lılardan oluşan büyük bir kalabalık coşku ile karşılarlar.

Buradan halkla beraber hükûmet meydanına gelen Mustafa Kemâl Paşa kısa bir konuşma yaparak, o andaki durumu dile getirmiş, sonra da kendisine tahsis edilen eski Ziraat Mektebine giderek orada yerleşmiştir.

Bu binada, İstanbul-Ankara, Ankara-Anadolu ile yapacağı görüşmeleri yürütmek üzere Ankara PTT Başmüdürlüğünden bir muhabere memuru ister. Başmüdürlükde bu görevi Rasim adında genç bir memura verir.(1)

Mustafa Kemâl Paşa ile 28 Aralık 1919 tarihinden başlayarak bir yıl birlikte çalışmış olan Rasim Kayım, bu döneme ait anılarını kendi el yazısı ile üyesi bulunduğu (Tüm Sivil Emekliler Derneği) ne vermiş, ve bu anılar

* Emekli Tarih Öğretmeni

dernek tarafından çıkarılan (Emeklilerin Sesi) dergisinde yayınlanmıştı.

Anılarının bir özeti olan bu tarihi belgeyi, daha geniş olarak yayımlamak üzere yeni baştan hazırlamış bulunuyoruz.

Bu anılar daha evell, Cahit Beğenç tarafından, adı geçen telgraf memuru ile yaptığı bir söyleşi sonunda kısa bir özet halinde neşredilmişti. (2)

Rasim Kayım, söze şöyle başlıyor; "Ben eskilerdenim; çok eski. Ta Atatürk zamanından. Kendisine, "demek onun zamanını iyi biliyorsunuz" sorusu üzerine şöyle devam ediyor. "İstanbul'un işgali haberini, İstanbul'dan telgraf memuru Manastırlı Hamdi Efendi'den ben aldım. Mustafa Kemâl Paşa'ya naklettim."

"Demek siz Atatürk'ü yakından tanıyorsunuz?" sorusu üzerine de; "Tanırım. Her gün sabah akşam bir yıl beraberdik. Kendisi ile selamlaşır merhabalaşırdık. Bu günkü meteoroloji Genel Müdürlüğü binası o zaman Ziraat mektebi idi. Orada bana bir oda verilmişti. Mustafa Kemâl Paşanın çeşitli makamlara çekilmek üzere hazırladığı telgrafları bizzat yerlerine çeker, gelen cevapları da kendisine sunardım" diyor.

Rasim Kayım, 14 Haziran 1980 günü 19 sayfa tutan ve Millî Mücadele dönemine ait yazılı anılarını bize getirerek teslim etti. (Bu anılar eski haf-lerle yazılıdır.) (3).

Bu anılarda İstanbul'un işgali ile ilgili haberleri veren telgraf memuru Manastırlı Hamdi Efendiden alan Rasim Kayım, bu haberleri Mustafa Kemâl Paşaya bizzat ulaştırıyor. Bu kişiliği ile önem taşıyor.

1901 yılında Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesinde doğan Rasim Kayım, Mülkiye Rüştiyesinin bitirdikten sonra telgraf memuru olarak mesleğe girmiştir. Yıl 1916...

Millî mücadele yıllarında Mustafa Kemâl Paşa'nın heyeti temsiliyesinde onun telgrafcısı olarak çalışmış, değerli hizmetler vermişti.

Rasim Kayım Atatürk'ün Ankara'ya gelişi olayını şöyle anlatıyor:

"Mustafa Kemâl Paşa'nın Samsun'a çıkışı, Erzurum ve Sivas kongrelerini yapışından sonra Ankara'ya geliş haberini aldık. Onun Ankara üzerine gelmekte olduğunu öğrenince Ankara halkı, efeler, seymenler, davul zurnalar çalarak, kılıç oyunu gösterileri yaparak, Paşayı karşılamak için Dikmen istikametinde ilerliyorlardı. Ben de onların arasına katılıp. O gün nöbetim de olmadığı için bu karşılama törenine katılma mutluluğuna eriş-

tim. Paşa hazretleri Dikmen istikametinden üç otomobille geldiler. Arabasından inen Paşa, hazretleri kendisini karşılamaya gelen halkın arasına katıldı. Hükümet erkânı ve halkın birer birer ellerini sıkarak hatırlarını sordu. Gelenlerle birlikte bir süre yürüdü. Buradan çok kalabalık olan halkın coşkun alkışları arasında arabasına binerek şehre doğru ilerledi.

Tüm Ankara halkı ve bizler de adeta uçarcasına coşku ile şehre doğru akıyorduk. Mustafa Kemâl Paşa, Ankara Müftüsü Rifat (Börekçi) Efendi ile birlikte hacı Bayram-ı Veli'yi ziyaret etti. Sonra da Vilayet konağı önüne geldi. Burada Rifat Efendi tarafından okunan duayı hep birlikte dinledik. Bundan sonra Paşa, burada çok veciz bir konuşma yaptı. Halk tarafından şiddetle alkışlandı. Sonra da bu alkış tufanı arasında arabasına binerek ikameti için evlenden hazırlanan Ziraat mektebine gitti.

28 Aralık 1919 günü muhabere nöbetim vardı. Başmüdürümüz Hamdi Bey beni yanına çağırırdı. Hemen gittim. Bana şunları söyledi:

"Oğlum seni Ziraat Mektebindeki Heyet-i Temsiliye'de çalışmak üzere Mustafa Kemâl Paşa'nın emrine veriyorum. Hemen gidip işe başla!" Az sonra beni almaya gelen arabaya yatağımı, yorganımı da koyarak bindim ve Ziraat Mektebine geldim. Paşa hazretlerine arz-ı tazimat ederek emirlerine verildiğimi bildirdim.

"Pekâla çocuğum, hoşgeldin safa geldin" dedi. Bana ayrılan birinci kattaki odama yerleştim. Burası benim hem muhabere, hem de yatak odamdı. Mustafa Kemâl Paşa tarafından bazan Erzurum'da buluna Kâzım Karabekir Paşa'ya, bazan Amasya'da bulunan Cahit Cemil Bey'e ve diğer ordu komutanlarının bulunduğu vilayetlere onun tarafından hazırlanan şifre ve telgrafları, gece gündüz durmadan yazıyorduk. Çok zamanlar muhaberenin çokluğu yüzünden uykusuz kalmakta idim.

Paşa Hazretleri maiyeti erânı ile beraber her cuma namaz için Hacı Bayram Camiine giderdi.

15 Mart 1920 akşamı yine Paşa Hazretleri tarafından Erzurum'da bulunan Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'ya yazılmak üzere uzun bir şifre getirdiler. Ankara'dan Samsun yoluyla Erzurumu buldum. Şifreyi yazmaya başladım. Yazım işi sabaha karşı bitti. Çok yorulmuştum. Karyolama uzanıp biraz istirahat etmek istedim. Yorgunluktan uyuya kalmışım. Az sonra yaverlerden biri gelerek beni uyandırdı. "Ankara merkezinden sizi arıyorlar, cevap vereceksiniz" dedi. Hemen kalkıp makine başına geçtim. "Beni aramışsınız" dedim. Karşıma Ankara muhabere şefi Manastırlı Şaban Bey çıktı, bana:

"İstanbul sizi arıyor, hemen cevap verin" dedi. İstanbul telgrafhanesini bana bağlayarak yol verdi. İsim sordum. Karşıma Manastırlı Hamdi Efendi çıktı, bana dedi ki:

"Paşa Hazretlerini hemen makine başına çağırın. Kendisine önemli bir haberim var!" Posta neferini Paşa Hazretlerine haber vermek üzere gönderdim. Yaverlerinden biri geldi." Hamdi Efendi, Paşanın yaveri geldi, muhabereye hazır" dedim. Fakat, Hamdi Efendi Paşanın bizzat gelmesi gerektiğini söyledi. Durumu yavere anlattım. Gitti, biraz sonra Paşa geldi.

"Ne var çocuğum" diye sordu. Durumu anlattım. Oturduğum üç kişilik okul sırasında yanıma oturdu. Hamdi Efendiye Paşa Hazretlerinin hazır olduğunu söyledim. Bunun üzerine Hamdi Efendi Mustafa Kemâl Paşa'ya şunları söyledi:

"Paşam! Bu gece İngilizler İstanbul'u işgal ettiler. Şahzadebaşında birkaç erimizi şehit etmişler. Bunları arzetmek için zatı-ı devletlerini makine başına çağırmaya mecbur kaldım" dedi. Bu konuşma sırasında Hamdi Efendi:

"Ama Paşam İngilizler bizim muhabere salonuna girdiler. Muhabere-lerimizi kesiyorlar" dedi. Paşa Hazretlerine durumu naklettim. O da "Bize Harbiye Telgrafhanesini bağlasın!" buyurdular. Harbiye telgrafhanesini direkt olarak aradım. Karşıma telgrafçı Ali Efendi çıktı. "Harbiye hazır Paşam!" dedim. Fevzi Paşa'nın makine başına çağırılmasını emrettiler. Biraz sonra Fevzi Paşa'nın geldiği memur tarafından bildirildi. Konuşmaya başladım. Bu konuşma sırasında telgrafçı Ali Efendi, İngilizlerin telgrafhaneye girdiklerini söyledi. Muhabere kesildi, durumu yine Paşaya arzettim. "İstanbul'u ara ve Edirne'yi iste" dediler. Hamdi Efendiye buldum ve Edirne'ye yol vermesini istedim. Yol verdi. Edirne karşıma çıktı. Paşa Hazretleri Cafer Tayyar Beyin makine başına çağırılmasını emrettiler. Biraz sonra Cafer Tayyar Beyin hazır olduğunu bildirdiler. Görüştürmeye başladım.

Paşa icabeden direktifleri verdikten sonra yanımdan ayrıldı. Daha sonra İstanbul'dan Kartal ile irtibat bağladık. Ve İstanbul'daki ajanımız tarafından Kartal telgrafhanesine getirilen bilgiler Mustafa Kemâl Paşa Hazretlerine, Paşa'ya ait şifrelerle-Kartal'a ait şifreler karşılıklı olarak veriliyor, cevaplar alınıyordu.

23 Nisan 1920 Cuma günü Mustafa Kemâl Paşa maiyeti erkânı ile birlikte –ben de beraberdim– Cuma namazı için camiye gittik. Namazı kıldıktan sonra çok kalabalık olan cemaatla birlikte cami önünden başlayarak coşkun alkışlar arasında yürüyerek Ulus'da ki ilk Türkiye Büyük Millet

Meclisi binasının önüne geldik.

Mustafa Kemâl Paşa Meclisi açmadan önce, Bursa Milletvekili Hasan Fehmi Bey burada dua etti. Halkın coşkun nidaları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı. Milletvekilleri meclise girdi. Paşa, daha başta Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine seçildi.

Sabahları ve öğleden sonra Meclis müzakereleri devamlı olarak yapılırdı. Ben de fırsat buldukça gündüzleri Meclis müzakerelerini dinlemeye giderdim. Bu mecliste çok değerli hatipler vardı. Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Tunalı Hilmi Bey, Ruşen eşref (Ünaydın), bunlar arasındadır. Bunlar Meclis Kürsüsünde çok heyecanlı, yararlı ve olumlu konuşmalar yaparlardı.

....

Üç dört ay sonra İstanbul telgraf memuru Hamdi Efendi, Ankara'ya gelmek üzere yola çıktı. İzmit'den geri çevrildi. Durumu Mustafa Kemâl Paşa'ya anlattım. İzmit'te bulunan Kemalettin Sami Paşa'ya telgraf çekek Hamdi Efendi'nin salimen Ankara'ya gönderilmesinin temini rica etti. Hamdi Efendi de böylece Ankara'ya gelmiş oldu.

Onun Ankara'ya gelmesinden sonra, Başmüdürümüz Hamdi Bey benim yerime Manastırlı Hamdi Efendiyi Atatürk'ün emrine verdi.

....

Cumhuriyetimizin 66. yılında kurtuluş savaşımızın tarihine ışık tutacak olan bir dönemin karanlıkta kalmaması, aydınlığa kavuşturulması için Rasim Kayım'ın anılarını dile getirmekten mutluluk duyuyoruz.

Manevî huzurunda saygıyla eğilir, kendisine Tanrıdan rahmet dilerim.

KAYNAKLAR

1. "Rasim Kayım'ın Anıları", **Emeklilerin Sesi Dergisi** sayı: 158, 159, 160, s. 26-29.
2. **Emeklilerin Sesi Dergisi**, Sayı: 142, 143, 144, s. 7, 10.
3. Rasim Kayım Derneğimizin şeref üyesi idi. 6 Yıl evvel vefat etti. M. Turna